

A PÇOL GĀN WŪN SËB KŪ A NĀAÑMIN PUORBO NA BE A WOROM

I Maa Pçol na i a Yesu Kırısıto gbägbaa, Nāañmin na kaa ir buol ka n i a wu nitõnää naa i a wu 'yer nõõ 'yerre, le seere korc a yin na be a Worom. **II** A 'yer nõõ nyä wun dõõ tür nee a kõr jaa tu a wu 'ye'yerbe së ka ba sëb 'yõõ a Nāañmin gän po, **III** na i a wu Bie 'yer, ban dõõ ka wu i a Nāa David bal nire. **IV** A tu naa a Nāañmin Sie po wiil kpõõ ika a Nāañmin Bie le, na wu ir yi a kün po i vor, 'lo le i a Yesu Kırısıto na i a si Soro. **V** A tun a wu 'yõõ ni a wu yuor juu, si nyen wäefu ni a nitõnsi tömõ na sun buol nire jaa, ka ba wa wõnõ a wu toor ni sõcfu. **VI** Yin mi puon a bala a Nāañmin na buol ka yi i a Yesu Kırısıto sofov.

VII N seere na korc a yin bala jaa na be a Worom a Nāañmin na nõõ, na wu buol yi a yi i a wu niþe. Wäefu ni nyä'maar na yi a si Sää Nāañmin ni a si Soro Yesu Kırısıto jie a be a yi sõõ.

VIII N den nie puor a maa Nāañmin yääan a yi jaa juu tu a Yesu Kırısıto 'yõõ, bojuu a yi sõcfu ñmen yaar a wer wu jaa. **IX** A Nāañmin nyä in tönnõ korc ni a n nyää wu jaa, naa muclõ a 'yer nõõ nyä na i a wu Bie 'yer, di man dääsie le in ma tiere a yi yele. **X** N ma suorõ naa Nāañmin

ba gala ε, naa sūcōrō ika a wu bōfū a ı, ka wu yuo sōr a pōpāanyā kū ma ka n wa a yi s̄ε.

XI N buɔrō naa yi nyefū naa na tōo wiil yi a Nāaŋmīn Sīe kofū amine ka a 'yōo yi ākpēo.

XII Le le, a yin nī maa na pāa nōo kpēme a sī sōcōfū pō. **XIII** N yeer, n buɔrō naa ika yi bōo a le in muɔrō sōo yōo jaa, ika n wa a yi s̄ε tiche ka a sōr pōo wa tān dīna. In taa nyen a yi bamīne a ba puoraa nītāa le in nyē a yi bamīne na ba ı a Juu nībe ε, tī puoro.

XIV N din a Juu nībe nī a bala mī na ba ı a Juu nībe ε, nī a yē dēme nī a jōlō sān. **XV** Ala le so ka n muɔrō ika n muɔl a 'yer nōo kū a yin mī na be a Worom.

XVI Vā ba kurō ma nī a 'yer nōo nyāna 'yerfū ε, bojūu a ı naa a Nāaŋmīn kpēo won de faara nī nīre jaa na sōo, a Juu nībe le de nie, ka bala mī na ba ı a Juu nībe ε, mī tu. **XVII** Bojūu a 'yer nōo nyā na wiil nīre le won na tor Nāaŋmīn s̄ε, torfū 'lō na yi sōcōfū pō, yi a pielfū tī tān a baaraa nītāa le an sēb a Nāaŋmīn gān pō, "Nīre 'lō na tara sōcōfū, tor naa, won tara na nyevur na ba tara baarfū ε." *(Habakuk 2:4)*

XVIII Nāaŋmīn vēn ka a wu suur yele yi a saaju gā chāa pō, ika wu nyen suur 'yōo a bala na ba puoro ε, nī putudēme bala na pōo a yelmāe nī a ba putuyele. **XIX** An ı a ala ban na de bōon a Nāaŋmīn gān chāa pō, bojūu Nāaŋmīn māe le ir wiil ba. **X** Bojūu, an yi a le daar jaa a Nāaŋmīn na me a wer, nībe na tōo bōo ika a Nāaŋmīn kpēo ba tara baarfū ε, ka wu ı Nāaŋmīn māe nī a bonsı ala won maal, a le jūu, tu yifo jie ba le be be go ε.

XXI Bojūu, ban sōo bōon a Nāaŋmīn a nītōnō, tī baa ku wō tūr ε, bū dāna wō ε, tīchē a ba tīersī in burbur, ka a ba jōl nyān ala pāa lii. **XXII** Ban sōo 'yer ika yē bōonbō le ba i, ba in jōlo, **XXIII** an i ba līeb a tūr 'lō ban taa ku a Nāaŋmīn nyā na ba kpire ε, na ba ku a bōtībe ala ban pēn, ka a kaara a nībe kaar na kpire, nī lubil, nī dōn, nī dōgbēe anaar jaa bōro.

XXIV Ala le so ka Nāaŋmīn ir nūu tīchē ba bar be a ba vōldēer pō, ka ba bōnō gāna nī taa, sōonō taa nī a ba āgāma. **XXV** Ba den a Nāaŋmīn yelmāe tēen jire, na ba puoro tī tōnō kōro a bonsī ala a Nāaŋmīn na maal, tī bar a Nāaŋmīn na i a ma maala 'lō a pēefū na sēen bibir jaa. A i a le.

XXVI A anyāna jūu, Nāaŋmīn de ban bar be a vā vōlaa pō. Ka a ba pōbo gba ma līeb gāna nī a ba pōo taa ba. **XXVII** A le nī wō ju le a dōor mī bar a pōbo bōfū, ka a vōlaa vē ka ba līeb bōrcō a ba taa dōor. Dōor na līeb tōnō a vā tōmō nyāna nī a ba taa dōor ba nyēn a ba tōdēer toor tōfū.

XXVIII Baa nyē a Nāaŋmīn bōfū a wō sēen ba ε, ka a Nāaŋmīn bar ba a be a ba tīer sōonaa pō, ka ba maala a ala na ba sēen maalfū ε. **XXIX** Ba sēen naa putuo jaa bōro, bier ifū, bōgar dēme, nī bier maalfū. Nyuur sēen ba naa, na ba i nīkōrbō, bōrcō jeer, na ba bēle taa, na ba tīere taa sōfū. Ba in gagarsī, **XXX** sōonō nī taa yoe, 'laar Nāaŋmīn, kperē taa, māe 'mōfū nī yobōyele. Ba bōon sōi ban ma tu maal bier, baa turo a nībe bala na dōo ba nee ε. **XXXI** Baa tara tīer ε, baa tara yelmāe ε, baa tara nōfū ε, baa kaara nīre nībaal ε. **XXXII** Ban sōo bōo a Nāaŋmīn

toraan nyāna binfu, ika a nibe bala na maala a anyāna seen ni kuu, bala māe tē ba le maala a anyāna ε, tiche ba ma sōc naa a bala na tōnō a anyāna.

II

I Yün a le jūu, yaa mi tara tu yifu jie ε, a yün bala na ma tōrō a bamine 'yer. Yele jaa pō fōn tōr a fu tō sōc 'yer fo mi 'yōon fu māe 'yer, bojūu fu mi in a yele 'lōnō a fu tō sōc na i, a fu tōr a wō 'yer. **II** Pōpāanyā, si bōc naa ika Nāaŋmīn na tōr naa a bala na ire a yelsi anyāna 'yer tun yelmāe sōr pō. **III** A le a fōu nisaal mi na tōrō nibe 'yer, ti na fu mi maal a yele ala ni a ju, fu tier ika fōn pōl yi a Nāaŋmīn 'yer tōrfo pō o? **IV** Bu yi nyē naa Nāaŋmīn yē bōcōn yōc jūu, ni a wō maalvila, ni a wō kānyir, na yaa bōcōn ika a Nāaŋmīn maalvila wile yün tier lēb fu sōr ε?

V Tiche a yi nyākpāen ni yün ba lēb a yi tier jūu, yi guoro naa a Nāaŋmīn sutuo bine kōrō a yi māe guro ni a wō suur bibir 'lō won na tōr nire jaa 'yer ni torfu. **VI** Nāaŋmīn “na yab nire jaa le won tū jā.” (*Yiel Gān 62:12*) **VII** Bala na mar ara na ba tōnō vila buorō tir, ni 'yōcfu, ni a ala na ba pōrōnō ε, won ku ban nyevvōr na ba tara baarfū ε. **VIII** Tiche bala na buorō a ba māe bōb, na ba tōr a yelmāe ti turo dēer, Nāaŋmīn suur ni a wō kpāafu gān ku ba. **IX** Wōm ni tuo difu na ben be ku nisaal jaa na ire yelbier. An piel naa a Juu nibe sē, ti mi lōo a bala na ba i a Juu nibe ε. **X** Tiche tir ni 'yōcfu ni nyā'maar na ben be ku nire jaa na maala vila, a Juu nibe ni a

bala na ba i a Juu nibe ε. **XI** Bojūu Nāaŋmīn ba tara kaa gar taa ε.

XII Bala jaa na ba bōč a Mosesi nee tı tō dēer, mīn we naa ban ba bōč a nee jūu, ka bala jaa mīn bōč a Mosesi nee tı tō a dēer Nāaŋmīn na den a nee nyā tōor a ba 'yer. **XIII** Bojūu a ba i a bala na wōnō a nee le tor a Nāaŋmīn niem ε, tiche a bala na turo a le a nee na 'yer bala le a Nāaŋmīn na 'yer ika ba tor naa. **XIV** Sire jaa a bala jaa na ba i a Juu nibe ε, na baa tara a Mosesi nebināa ε, ba gba ma i naa a yelsi a nee na 'yer, bojūu bala māe i n a nee ban sōč ba tara a nee ε. **XV** Ba wiil ika a le a nee na buorō seb 'yōč be a ba nyāa pō, ka a ba tiér mī di dāasie ma gōnō ba bū 'yerε puorō ba. **XVI** A anyāna na i naa a daar 'lōnō a Nāaŋmīn na tu a Yesu Kırısito 'yōč na wu tōor nire jaa yelsōčlsi nıtāa le i n 'yer a n 'yer nōč.

XVII Pōpāanyā a fōč, ala i fu buolō na a fu māe Juu nire, na fu duel a Mosesi nee na fu jire le fōč nī a Nāaŋmīn na tara nebō'yen, **XVIII** ala i fu bōč naa a wu bōfu na fu bōč a 'lō na gar a jaa bojūu a nee le wiil fu, **XIX** ala i fu chēn nyāa ika jōtōorō le fu i, na fu i chāa chaara a bala na be a libe pō, **XX** na fu wile a jōlō, na fu wile a bibiir, bojūu a Mosesi nee pō le fu nyē a bōčfu nī a yelmāe. **XXI** Fōč nyā na wile a fu taaba, faa wiil a fu māe ε? Fōč nyā na ma 'yerε ika jufō ba i ε, fu ma ju naa ? **XXII** Fōč na ma 'yerε ika nibe ba ta sēne ε, fu ma sēn bū? Fōč nyā na kpere a tibē tı fu ma juro naa a tibē der bonsı bū? **XXIII** Fōč nyā na jire nī a Mosesi nee nyā, fu ma 'yōč Nāaŋmīn vā fon sōčnō a nee ? **XXIV** Nıtāa le an seb a Nāaŋmīn

gān pō, "A yi jūu le a bala na ba ı a Juu nıbe ε, sɔ̄onɔ̄ a n yuor." *(Isaiya 52:5)*

XXV Yuor ɳmaafu tara na tɔ̄nɔ̄ ala ı fu turo naa le a nee na 'yer, tiche ala ı fɔ̄u baa turo a nee ε, fɔ̄n kaara fika faa ɳmaa yuor ε. **XXVI** Ala ı a bala na ba ɳmaa a yuor ε, turo na le a nee na bin, ba kõ kaara fika yɔ̄nmarba le ba ı ε? **XXVII** Nire 'lɔ na ba ɳmaa a yuor a āgān pō ε, tiche na wu turo a nee jaa ne ne ne na 'yōo yin 'yer, a yin bala gba na tara a nebinsi gān na fu ɳmaa a yuor tı faa turo a nebinsi ε.

XXVIII Nire na ı a Juu nire ba ı a āgān nyā yele tεs le ε, bıı a yuor ɳmaafu na ı a āgān yele ε.

XXIX Kai, wu in a Juu nire na be a puom, ka a wu yuor ɳmaafu ı a Nāaŋmın Sıe na ɳmaa a wu nyāa yuor a ba yi a nebinsi gān pō ε. A nire nyāna pεefu ba yire nıbe s̄ε ε, tiche a yin Nāaŋmın s̄ε.

III

I Bo tɔ̄nɔ̄ le a Juu nire tara, bıı bo tɔ̄nɔ̄ le be be a yuor ɳmaafu pō? **II** Sør jaa pō, ala na de nie le ıka bala le Nāaŋmın de nie ku a wu 'yerbie.

III Bo le na ı ala ı bamine ba tara sɔ̄cfu ε? A ba ba sɔ̄cfu na tɔ̄on sɔ̄o a Nāaŋmın yelmāe bar bıı?

IV Kai, sør ba be be ε! Vẽ a Nāaŋmın ı yelmāe sɔ̄o, tiche ka a nire jaa ı jir ɳmara. Nitāa le an seb a Nāaŋmın gān pō, "Le le na wiil ıka fu tor naa a fu 'yerbie pō, na fu tɔ̄o a 'yer tɔ̄rfu jie."

(Yiel Gān 51:4)

V Tiche ala ı a sı ba torfu vẽn ka Nāaŋmın torfu gā chāa pō, sı le 'yer bo? Sı 'yer ıka Nāaŋmın ba tor ε, wun vẽ ka a wu sutuo dire sı o? Nisaal

nechire le a nyāna. **VI** Siré jaa ba le ε. Ala i le le, ḥmīne le a Nāaŋmīn na i tōr a wer nībe 'yer? **VII** Nīre āsūc na chire na, "Ka ala i a n ba torfu will naa ika a Nāaŋmīn in yelmāe sūc ka a wu tūr pūc 'yōc, bāa 'yōc le a Nāaŋmīn na le 'yōc ma 'yer ika yelbe-ire le n i?" **VIII** Bo le so ka sī kō 'yer nītāa le a yosōčnbō na 'yer ka a bamīne mī 'yere ika sī 'yer ika, "Yi i a sī maala dēr tī ka a liere vīla?" A ba sōčfu seen ba naa.

IX Bāa le sīn pāa de baar? Sīn le sa ba bū? Kai, sōr ba be be ε. Sī den nie 'yer ika a Juu nībe nī a bala na ba i a Juu nībe ε, ba jaa nyentaa na ba be a yelbier pō. **X** Nītāa le ban sēb a ba yele 'yōc a Nāaŋmīn gān pō, "Nītoraajaa ba be be ε, nībō'yen gba ba be be ε. **XI** Nībō'yen jaa ba be be bōčnō 'yer par ε, nībō'yen jaa ba yōrō bōčrō Nāaŋmīn ε. **XII** Ba jaa lieb puor, ka ba jaa lieb i nīsōčnsi. Tsūc jaa ba maala vīla ε, nībō'yen gba ba be be ε." *(Yiel Gān 14:1-3)*

XIII "A ba kōkōbōr yuon fīka yar, ka a ba jālbie bōč bēlfs." *(Yiel Gān 5:9)* "Dōpān lōj jelaajaa a ba negāma." *(Yiel Gān 140:3)*

XIV "Pō'yōčfo nī 'yer bitor le ma yire a ba neer pō." *(Yiel Gān 10:7)* **XV** "A ba gbeε ma pōčrō naa jāi kpaarfū 'yōc. **XVI** Sōr jaa ban de, sōčfu nī dōčye le ma i a jāne. **XVII** Baa bōč nyā'maar sōr ε." *(Isaiya 59:7, 8)* **XVIII** "A ba nībie ba joro Nāaŋmīn dābāε ε." *(Yiel Gān 36:1)*

XIX Pōpāanyā, sī bōčn naa ika le jaa a Mosesi neε na 'yer, wo 'yer ku a bala na be a neε pō ika, a kpal nīre jaa neε, ka a wer nībe ba jaa wa man a ba neε 'yer ku a Nāaŋmīn. **XX** A le jūu, nīre jaa kō i nītor a Nāaŋmīn niem wōn turo a neε

jūu ε, an ı a tun a nεe nyā pō, ka sī bō̄ bier. **XXI** Tiche pōpāanyā, a chaar naa ıka a torfo na yi a Nāaŋmın sē, ba yi a Mosesı nεe pō ε, ala le a nεe nı a Nāaŋmın 'ye'yerbe di dāasıe. **XXII** A torfo nyā na yi a Nāaŋmın sē, ın a sōcfu na tu a Yesu Kırısito 'yōo, ko a bala jaa na sōc de. Tee taa jaa ba be be ε. **XXIII** Bojūu nıre jaa maal deer na baa ta a Nāaŋmın tıur ε. **XXIV** A Nāaŋmın wāefu jūu, wu vēn ka sī tor na wu 'yerfaa sī pōro tu a faafu 'lō na yi a Yesu Kırısito sē. **XXV** Nāaŋmın de wōn a wu ı a bōrlo bon, a wōn de a wu jāı pεen nıre jaa tu a sōcfu jūu. Nāaŋmın maal a anyā na wu wiil a wu torfo, bojūu a wu kānyir vē naa ka wu bar a ba yeldebe ala ban dō̄ maal gefu. **XXVI** Wu maal naa le na wiil a wu torfo a pōpāanyā, na wu ma vē ka nıre jaa na sōc de a Yesu yele, tor.

XXVII Nyinę le a yoboyele le be? A ba pō̄ be ε. Yelbuor jūu? A Mosesı nεe ban turo jūu bıı? Kai, sōcfu jūu le. **XXVIII** Ala le so ka sīn chene sōc ıka nıre yele ma tor naa wōn tara sōcfu a ba ı wōn turo a nεbināa jūu ε. **XXIX** Nāaŋmın ın a Juu nıbe tıe Nāaŋmın bıı? Waa ı a bala na ba ı a Juu nıbe mı Nāaŋmın ε? ɔo, wu ın a bala na ba ı a Juu nıbe mı tıor. **XXX** An ı a Nāaŋmın bō̄yen tıe le be be, 'lō le na vē ka a yōŋmarba yele tor sōcfu jūu, na wu mı vē ka a bala na ba ımaa a yıor ε, yele mı tor a sōcfu jūu. **XXXI** Sı pāa den a sōcfu nyā sōon a nεbināa bar bıı? Kai, sōr ba be be ε. Sīn le pāa bō̄ turo wu.

IV

I Nmınę le sīn pāa 'yer a sī sāakpā Abraham

'yer, a yele nyāna pō? **II** Ala i sūre jaa Abraham yele dōc tor a wu tōmō jūu, wōn taa tara na yele kōc bōcōrō nī yuor, tiche a kō naa i a Nāaŋmīn niem le ε. **III** Bo le a Nāaŋmīn gān 'yer? Wu 'yer ika, "Abraham sōcōn de Nāaŋmīn ka a le vē ka wo i nitor." **(A Pielfō Gān 15:6)**

IV Pōpāanyā nūre wa tōtōmō, a wu sāyar ba i kufu ε, tiche a wu tōmō sāyar le ε. **V** Ala le so nūre 'lō an ba i tōmō le ε, tiche wōn sōc a Nāaŋmīn 'lō na ma vē ka a putudēme yele tor, a wu sōcōf le ma vē ka wu i a nitor. **VI** A Nāa David mi dōc 'yer a 'yer bir nyāna nī wu ju, na wu 'yer ika, bōcōsōn sōc le a 'lō a Nāaŋmīn na vē a wu i nitor ka tōmō ba pōc ε. **VII** "Bōcōsōn dēme le a Nāaŋmīn na vē a ba bōrfusi ku ba, ka a ba yelbebe ala pōc. **VIII** Bōcōsōn le a 'lō a sī Soro na ba le sōcō a wu yelbier dōcōlō wu ε." **(Yiel Gān 32:1, 2)**

IX A bōcōsōn nyāna in a yōŋmarba tēs bon bū, a mi in a bala na ba ηmaa a yōr ε, bon? Sī 'yer ika Abraham sōcōf vēn ka wu i nitor. **X** Ηmīne le anyāna dōc i ku wu? Wōn ηmaa a yōr baar le bū wōn ba ηmaa sere le? A ba i wōn ηmaa baar ε, tiche wōn dōc ba ηmaa sere le. **XI** Nāaŋmīn wa bīer man wu a yōr ηmaafū yele, ka a i jāne ika a wu yele tor naa a wu sōcōf jūu wōn dōc ba ηmaa a yōr sere ε. Le le wu pāa i a bala jaa na sōc de sāa, tiche na baa ηmaa a ba yōi ε, ka a Nāaŋmīn vē a ba i nitorsi. **XII** Wu mi i naa bala jaa na ηma a yōi sāa. A ba i yōr ηmaafū tēs 'yōc le ε, tiche ban tara a sōcōf na ba turo nī a le a sī sāa Abraham na dōc turo tī wa ηmaa a yōr.

XIII A ba i a nēbināa jūu le a Nāaŋmīn dōc tīr a

nεε ku a Abraham nı a wu yon ika bala le na so a wer ε, tiche won i nitor a wu sɔɔfu jūu le. **XIV** Ala i a bala na turo a nebināa le so a wer ε, sɔɔfu ba le tara tōnō ε, ka Nāaŋmın nεe won tır mı i pɔrɔ. **XV** Bojūu a nebināa waara nı naa Nāaŋmın suur. A jie 'lɔ mı a nebināa na ba be ε, a nεe bɔrfusi mı ba be be ε.

XVI A le jūu, a netiraa wa naa a sɔɔfu jūu, ka a Nāaŋmın wāefu na sōu a Abraham yon ba jaa, a ba i a bala na turo a nεe tεε ε, tiche a bala na tara a Abraham sɔɔfu, 'lɔ le i a sı jaa sāa. **XVII** Nıtāa an səb a Nāaŋmın gān pɔ, "N maal fu naa a fu i a paal yɔɔ sāa." **(A Pielfu Gān 17:5)**

'lɔ le i a sı sāa a Nāaŋmın sε, a 'lɔ won sɔɔ de, a Nāaŋmın nyā na ma vε ka kūn i vɔε, na wu ma buɔl bonsı ala na ba dɔɔ be be ε, ka a be be.

XVIII Tıertɔfu jie ba le be be ε, tı Abraham tara tıertɔ jie, na wu sɔɔ de ka a le vε ka wu i a paal yɔɔ sāa, nıtāa le a Nāaŋmın na dɔɔ 'yer ku wu, "Le le a fu yon na wa be." **(A Pielfu Gān 15:5)**

XIX Waa bal a wu sɔɔfu pɔ ε, wu māe nyen bɔɔn a wu āgān na kor jyɔl, bojūu yuom kɔbaa le wu nyε ka a Saara mı ab. **XX** Tiche Abraham ba tara baal a wu sɔɔfu pɔ, nı le a Nāaŋmın na tır a wu nεe ε, tiche wu nyen kpεɔ a wu sɔɔfu pɔ, na wu de tıır ku a Nāaŋmın. **XXI** Wu sɔɔn de nuur ayi ika Nāaŋmın tara na kpεɔ na maal a le won tır a wu nεe. **XXII** A anyāna le so ka a Nāaŋmın, vε a wu i nitor. **XXIII** A 'yerbir na 'yer ika, Nāaŋmın vεn a wu i nitor, a ba səb a 'lɔ tεε 'yɔɔ ε, **XXIV** tiche a mı in a sı bon, Nāaŋmın mı na vεn a sı yele ka a tor, sı̄n bala jaa na sɔɔ ika, 'lɔ le sāi a Yesu na i a sı Soro a kūn pɔ. **XXV** A sı yelbebe jūu le ba dɔɔ

kun wu, tiche ka a Nāaŋmīn sāi wu a kūu pō a wu i vør, na wu vē ka sī tor.

V

I Won ben vē a sī tor a sī sōofu jūu, sī tara na nyā'maar Nāaŋmīn sē tu a sī Soro Yesu Kırıslıto 'yōč. **II** A wu 'yōč le sī tu nyē sōr a sī sōofu jūu kpē a Nāaŋmīn wāefu nyā pō sīn ben ara a pōpāanyā, na sī chile a Nāaŋmīn tūr tiertō nyā jūu. **III** A ba i le tēe ε, tiche sī mī chile na a sī dōoye pō, bojūu sī bōčn naa ika a dōoye le na waan kānyir, **IV** ka a kānyir wiil a le fōn be, ka a le fōn be mī waan tiertōfu jie. **V** Ka a tiertōfu jie kō 'yōč sī vā ε, bojūu Nāaŋmīn kpaar naa a wu nōfū 'yōč a sī nyān pō, tu a wu Sīε 'lō wūn de ku sī.

VI Yaa nyē, a sōč 'lō na sēe le, sīn sōč chene ba tara kpēč ε, tī Kırıslıto kpīn ku a bala na ba puoro ε. **VII** An kpēme naa ika nīre na sōon kpī ku nīre yele na tor, amine nīre āsūo na tōčn sōč kpī ku nīre na i nīsō. **VIII** Tiche Nāaŋmīn wiil a wu māe nōfū a nītō ku sī, a sōč 'lō sīn chene i yelbe-ırbe, Kırıslıto kpīn ku sī.

IX An ben ika pōpāanyā wu ben vē a sī tor a wu jāi jūu, ḥmīne le an pāa kaara wūn faa sī yin a Nāaŋmīn suur pō. **X** Bojūu ala i a le sīn dōč i a Nāaŋmīn dōdēme, ka a wu Bie kūu wa 'maal wu ku sī, a le wūn ben 'maal sī, wūn faa sī naa tu a wu nyevor pō. **XI** A ba i anyā tēe le ε, tiche sī chile naa a Nāaŋmīn 'yōč tu a sī Soro Yesu Kırıslıto 'yōč, tu a 'lō 'yōč sīn ben nyē a 'maalfū a pōpāanyā.

XII Nítõ jūu le a yelbier kpε a wer pø tu níbõ'yen 'yõõ, ka a kũu mì tu a yelbier 'yõõ mì wa, sør nyã le a kũu mì tu pøo níre jaa, bojūu ba jaa maal yelbier. **XIII** Sere tiche ka a Mosesı wa bin a nee, yelbier den nie be ka a wer pø, tiche le a nebinää na ba dõõ be be ε, ba maa de yelbier maal bon ε. **XIV** Tiche kũu din nää yi a Adama sõõ tì tän a Mosesı sõõ, na wø gba mì tõõ a bala na ba maal a yelbier sõõ a nee a Adama kaar ε, Adama le dõõ i a 'lõ na wa wa gäagiel.

XV Tiche a kufu ba kaara a børfu kaar ε, bojūu ala i niyco kpi naa níbõ'yen børfu jūu, Nääajmın wäefu nì a wø kufu ala na wa tu a níbõ'yen Yesu Kırısıto wäefu jūu, na yaar ku niyco gar a le. **XVI** A Nääajmın kufu gba ba nyetääan a níbõ'yen yelbier 'lõ ε. 'Yer tçørfu tun a yelbe bõ'yen 'lõ na wø waan sõcfu, tiche a kufu mì tun a børfusi yco pø, naa waan torfu. **XVII** Bojūu ala i a níbõ'yen børfu jūu kũu din nää tu a níbõ'yen 'lõ 'yõõ, njmïne le a bala na nyε a Nääajmın wäefu nì a kufu 'lõ na i a torfu, na din nää a ba nyevvø pø tu a níbõ'yen Yesu Kırısıto 'yõõ.

XVIII An i níbõ'yen børfu jūu le waan sõcfu wa 'yõõ a níbe ba jaa, le le so níbõ'yen mì na maal ka a tor, mì le vë ka a níbe ba jaa tor na ba nyε nyevvø. **XIX** Nítää le a bawõno bõ'yen na vë ka a niyco i yelbe-ırbe, le mì le a tu níbõ'yen na tu Nääajmın nee mì vë, ka a niyco mì i nítorsı.

XX A nee puon 'yõõ, ka a børfusi mì waa. Tiche jie 'lõ a yelbier na puon 'yõõ, Nääajmın wäefu ma puon 'yõõ gar a le. **XXI** Nítää le a yelbier na di nää a kũu pø, le mì le a Nääajmın wäefu na di a nää

tu a yeltorsı pɔ, na wɔ waan nyevor na ba tara
baarfo ε, tu a Yesu Kırısito na ı a sı Soro 'yɔɔ.

VI

I Sı pāa 'yer ıka bo? Sı chene ıre a yelbier tiche
ka a Nāaŋmın wāefu pɔɔrɔ 'yɔɔnɔ? **II** Kai, sɔr ba
be be ε! Sı kpin ku yelbier, ȳmīne le a ı a sı
le chene be a pɔ? **III** Bıı yaa bɔɔ ıka a sına bala
jaa na so a Nāaŋmın kɔɔ, wɔ pɔl sı 'yɔɔ a Yesu
Kırısito pɔ, a sı lɔɔ kpin wu nı a wɔ kūu pɔ ε?
IV A le jūu, ba ūu sı naa a kɔɔ pɔ, a kūu kaar, ka
a le a Kırısito na dɔɔ ir a kūu pɔ, tu a Sāa tür
pɔ, ka sı mı na be be tara nyevor paalaa.

V Ala ı sına nı 'lɔ 'mantaa a wɔ kūu pɔ, sına nı
'lɔ na 'mantaa ir a kūu pɔ. **VI** Sı bɔɔn naa ıka a sı
ağān koraa pɔɔ naa a Kırısito 'yɔɔ, a ba kpan wɔ
a be a daa ju, ka a yelbier ağān ba le tara kpɛɔ
a sı 'yɔɔ, saa le ı a yelbier gbägbaar ε. **VII** Bojūu
nure 'lɔ jaa na kpi, wɔ yin yelbier pɔ.

VIII Ala ı sına nı Kırısito le 'mataa kpi, sı sɔɔ naa
ıka sına nı 'lɔ le na 'mataa be be tara a nyevor.
IX Bojūu sı bɔɔn naa ıka a Kırısito na ir a kūu
pɔ, wɔ kɔ le kpi go ε, kūu ba le tɔɔ wɔ ε. **X** A
kūu wɔn kpi, wɔ kpin ku yelbier gbebɔ'yen ku
nure jaa, tiche a wɔ nyevor pɔ wɔn be, wɔ ben
be ku Nāaŋmın. **XI** A le ne nı wɔ ju mı le ıka, yı
kaa a yı māe ıka, yı kpin ku yelbier, tı be be ku
Nāaŋmın, Yesu Kırısito jūu.

XII A le jūu, yı ta sɔɔ ka yelbier le di nāa a yı
ağān nyān na kpi ka yı turo a wɔ d̄ēr bɔfɔ ε.
XIII Yı taa ıre wa diere a yı ağān jie ăsɔɔ jaa kɔrɔ
yelbier maalfu ε, ka a ı putuyele töt̄bomo ε.

Tiche yí sōo de a yí māe kú a Nāaŋmín, nítāa níbe na yi kūu pō tara nyevur, na yi sōo de a yí āgān jiir kú wú, ka a i yeltorsi tōtōbomo. **XIV** Bojūu, yelbier ba le i a yí níkpréε ε, bojūu yaa chene be a Mosesi nēbināa pílem ε, tiche yí ben a Nāaŋmín wāefu pílem.

XV Ka bo go? Sí chene ure a yelbier bojūu sun ba le chene be a née pílem ε, tı be a wāefu pílem bıı? Kai, sør ba be be ε! **XVI** Yaa bōo ıka ala i fo wa den fo māe kú níre na fo turo a wo née gbāgbaa kaar, fo in gbāgbaa kú a níre 'ló née fon turo, ka yelbier gbāgbaa le fo i a 'ló na chiine a kūu pō, bıı a Nāaŋmín née tufo 'ló mi na chiine ní fo a yeltorsi jie. **XVII** Tiche n puor Nāaŋmín yāan, yin dōo gba i a yelbier gbāgbhaar, tı yí wa sōon naa a yi nyāa wú jaa na yi de a yi māe 'yōo a wiifu nyā pō. **XVIII** Nāaŋmín faa yin yin a yelbier pō a yi so yi māe, na yi lıeb yeltorsi gbāgbhaar.

XIX Nısaal 'yer le n de man a yi āgāma yin ba tōonō nyɔɔrɔ jūu. Nítāa le yin dōo ma de a yi āgān jiir ka a i gbāgbhaar kú a ala na ba viel ε, naa ma puɔrɔ putuyele 'yōonō, pōpānyā 'ló, yi de a yi māe ka a i yeltorsi ní cheche ifu gbāgbhaar. **XX** Yın dōo i a yelbier gbāgbhaar, a yeltorsi ba so yi ε. **XXI** Tōnō buor le yi nyε yin a sōo 'ló a yelsı ala na ben i vā a pōpānyā? A bomo ala baarfū daař in kūu. **XXII** Tiche pōpānyā, Nāaŋmín na ben faa yi yin a yelbier pō a yi i a wú gbāgbhaar, a tōnō yin nyε in cheche ifu ka a baaraa i nyevur na ba tara baarfū ε. **XXIII** Bojūu yelbier sāyar in kūu, tiche ka a Nāaŋmín kufu i nyevur na ba tara baarfū ε, tu a Yesu Kırısıto na i a sı Soro 'yōo.

VII

I Yaa be bɔ̄o ε, yεer, n 'yerε na kurɔ a bala na bɔ̄o a nebināa inka a nebināa ma tɔ̄n nire na chene nı nıbir ε? **II** De man pɔ̄o na kul s̄ire, a nee lū wɔ̄n mar a s̄ire ka wɔ chire dayuo na gān wɔ, a s̄ire na chene ba kpi ε, tiche a s̄ire wa kpi, a kul taa nee 'lɔ ba le lū wɔ go ε. **III** 'Lɔ wa tı ir dayuo a s̄ire na chene vɔrɔ, ban 'yer naa inka wɔ sɔ̄o naa. Tiche ala ı a s̄ire kpi naa, a nee ba le lū wɔ go ε, ala ı wɔ gba na kuł dayuo, waa sɔ̄o ε.

IV Le le, n yεer yi mi kpin ku a nebināa tu a Kırısıto āgān pɔ, ka yın be be ku nıyuo, a 'lɔ na ir a kūu pɔ ka s̄in tɔ̄o wɔ wɔ̄mɔ̄ ku Nāaŋmın. **V** Bojūu a sɔ̄o 'lɔ a yelbier āgān na so sı, ka a yelbier vɔlaa ma de a nebināa tɔ̄nɔ̄ nı tɔ̄mɔ̄ a sı āgān pɔ a sı wɔ̄nɔ̄ kūu wɔ̄mɔ̄. **VI** Tiche pɔ̄pāanyā, sı kpin ku a 'lɔ na dɔ̄o lū sı, sı son sı māe yi a nebināa 'lɔ pɔ, na sı pāa tɔ̄nɔ̄ a sɔpaalaa nyā pɔ na ı a Nāaŋmın Sıe na ba ı a sɔkoraa ban seb 'yɔ̄o a gān pɔ ε.

VII Bo le s̄in le 'yer go? A nebināa ın yeldεer bı? Kai, sɔr ba be be ε! Waa ı yeldεer ε. S̄ire jaa n kɔ̄ naa bɔ̄o yelbier ε, ala ı a nebināa ba be be ε. Bojūu n kɔ̄ naa bɔ̄o jıelfu ε, ala ı a nebināa ba ta 'yer inka, "Taa jıele nire bon ε." (*A Yifɔ Gān 20:17*) **VIII** Tiche a yelbier far kpe na wɔ nyε sɔr a nebināa s̄ε vε ka n wɔ jıelfu jaa buro vɔlaa. A nebināa baa be be ε, yelbier ın bɔ̄kūu. **IX** In dɔ̄o be be ba bɔ̄o a nebināa ε, tiche a nebināa na wa wa, yelbier faan a nyevur, ka a kūu ku ma. **X** Be le n nyε inka a nebināa 'lɔ naa waan nyevur, kūu le wɔ bar tı waan.

XI Bojūu a yelbier nyen sōr a nēbināa na kū wū, a wū far kpe na wū bel ma, ka a tu a nēbināa nyā pō, ka a kūu kū ma. **XII** A le jūu, a nēbināa īn cheche, ka a nēbināa 'yer mī ī cheche, naa tor ī vīla. **XIII** Bon 'lō na ī bōvīla pāa līeb kūu wa kū ma? A ba ī le le ε. Tīche n bōon naa īka a īn yelbier, na a līeb kūu kū ma tu a bon 'lō na ī vīla pō. A tu naa 'yer bināa pō, ka bier na ī yelbier sīre jaa.

XIV Sīn bōon naa īka a nēbināa īn Nāaŋmīn Sīe bon le, tīche ka a maa ī āgān yelbier na da ka n ī a wū gbāgbāa. **XV** N maa bōo a le īn maala ε, bojūu a ala īn buōrō īka n maal n maa maal ε, tīche a ala īn 'laar le n ma maala. **XVI** Ala ī n ma maala naa ala īn ba buōrō īka n maala ε, n sōo naa īka a nēbināa īn vīla. **XVII** An ben be a le, a ba ī maa māe le bōon tī ires ε, tīche a yelbier 'lōnō na be a n pō le ires. **XVIII** N bōon naa īka yelvīla jaa ba be a n 'yōo ε, a maa yelbier āgān tēe le. Bojūu n ma buōrō naa īka n maal vīla tī naa maa tōo maal ε. **XIX** Bojūu a ala īn maala ba ī a vīla ala īn buōrō a maalfū ε. Kai, a bier ala īn ba buōrō a maalfū le, ala le n ma maala. **XX** Pōpāanyā, ala ī n maala naa a ala īn ba buōrō īka n maal ε, a ba le ī maa le le maala go ε, tīche a yelbier 'lōnō na be a n 'yōo le maala.

XXI Le le, n nyen a le a nēbināa na tōnō, maa wa buōrō īka n maal vīla, a yelbier le ma tōo gbor ma jaa yē yē. **XXII** N buōrō naa Nāaŋmīn nēbināa nī a n pōo wū jaa, **XXIII** tīche n nyē naa a nēbināa āsūo na tōnō nī a n āgān jiir amīne. Wū jēerē nī naa a n tīer na wū maal ma ka n ī a yelbier nīpōraa a n āgān jiir pō. **XXIV** Nijarma le n pāa

! An le na faa ma yin a yelbier ãgãñ nyã na chiine ma a kũu jie? [XXV](#) Nääñmïn son puorfø tu a Yesu Kırısitö na i a sì Soro 'yõo! A maa mäe a n tïer pø, n in a Nääñmïn nee gbägbaa, tiche a n yelbier ãgãñ mi i gbägbaa ku a yelbier nee.

VIII

[I](#) A le jüu põpäanyä, yele ba põorø a bala na be a Yesu Kırısitö 'yõo ε. [II](#) A tun a Yesu Kırısitö 'yõo jüu, a nee 'lø na i a Nääñmïn Sïe nyevør faa man yin a nee 'lø na i yelbier ni kũu pø. [III](#) Bojüu a bon 'lø a Mosesi nee na ba dõo tara kpëc na maal ε, a sì yelbier ãgãñ na bal bar, Nääñmïn maal naa na wü tõ a wü mäe Bie a wü nyetääan a sün na maala a yelbier kaar a wü wa i a yelbier bõorlo bon. Le le wü sõo yelbier a nisaal pø bar, [IV](#) ka a le a Mosesi nebinää na buorø ka a seet a sì 'yõo, a sì kõ le turo a le a yelbier ãgãñ na buorø ε, ti turo a le a Nääñmïn Sïe na buorø.

[V](#) A bala na turo a ba yelbier ãgãñ, ba den a ba tïer 'yõo a ala na i a ãgãñ võlaa pø, tiche a bala mi na turo a le a Nääñmïn Sïe na buorø, mi den a ba tïer 'yõo a ala a Nääñmïn Sïe na buorø. [VI](#) Yelbier suo tïer in kũu, tiche a tïer 'lø a Nääñmïn Sïe na so in nyevør ni nyã'maar. [VII](#) A yelbe-ire tïer ma 'laar Nääñmïn, wü maa siir wü mäe ku a Nääñmïn nee ε, wü mi kõ tõo i ε. [VIII](#) Bala na turo a le a ba ãgãñ na buorø, kõ tõo pel Nääñmïn puo ε.

[IX](#) Yin 'lø ba le turo a le a yelbier ãgãñ na buorø ε, tiche yi turo naa a le a Nääñmïn Sïe na buorø, ala i a Nääñmïn Sïe ben a yi 'yõo. Ala i ãsuo jaa ba wa tara a Kırısitö Sïe ε, waa i a Kırısitö

tuɔr ε. **X** Tiche ala i Kırısito ben a yi 'yɔɔ, a yi ãgān kpi naa a yelbier jūu, tiche ka a yi sıur tara nyevvɔr a yeltorsi jūu. **XI** Ala i a Nāaŋmın Sıe 'lɔ na sāi a Yesu a kūu pɔ, ben a yi 'yɔɔ, 'lɔ na sāi a Kırısito a kūu pɔ, na kon a yi ãgān kūn nyevvɔr tu a wɔ Sıe pɔ, a 'lɔ na be a yi 'yɔɔ.

XII A le jūu n yeeɛr, sı din sān, tiche a ba i a sı yelbier ãgān nyā le ε, a sıñ turo a le wɔn buɔrɔ ε. **XIII** Bojūu ala i yi turo naa a le a yi yelbier ãgān na buɔrɔ, yin kpi naa, tiche ala i yi den a Nāaŋmın Sıe kōn a ãgān ma maal bidebɛ bar, yi ben a nyevvɔr sɔr pɔ. **XIV** Bojūu bala jaa a Nāaŋmın Sıe na chiine, bala le i a Nāaŋmın bibiir. **XV** A ba i a Nāaŋmın Sıe wɔn ku yi, waa maala yi gbägbaar ka a dābāe kuro yi go ε, tiche wɔ ku yin a wɔ Sıe a yi l̄eb a wɔ bibiir. A Sıe nyā le sı ma de buɔlɔ wɔ, "N Sāa Nāaŋmın." **XVI** A Nāaŋmın Sıe māe din dāasie nı a sı sıur ika sı iñ Nāaŋmın bibiir. **XVII** Pɔpāanyā, ala i sı i naa Nāaŋmın bibiir, sıñ le so a bɔsɔn ala a Nāaŋmın na tūr a wɔ neɛ, 'matāan a Kırısito. Ala i sıre jaa, sı lɔɔn wɔn di a wɔ dɔçye, le le sı min 'matāan wɔ pɔ a wɔ tūr.

XVIII N man nyɛ a sı dına dɔçye ka waa jā bon ε, iñ de man a Nāaŋmın tūr 'lɔ na wa nyır a sı sɛ. **XIX** A bɔmaalsı a jaa nyonyɔlɔ naa chile nı a Nāaŋmın bibiir wɔn wa v̄e a ba nyire. **XX** Bojūu a bɔmaalsı a jaa ben a ãgān sal p̄ilem an ba i a ba māe bɔfɔ ε, **XXI** tı i a 'lɔ na maal ba bɔfɔ, na wɔ chene tara ba nı t̄er sɔ, ika a Nāaŋmın na wa faa ban yin a gbägbaa 'lɔ na sɔɔnɔ kpe a māe sofɔ 'lɔ na i a Nāaŋmın bibiir tūr pɔ.

XXII Bojūu sī bōōn naa a bōmaalsī a jaa na hōnō, ka a cōrc ba fūka pōō na dōrc yī a le daa jaa wa tān a dūna. **XXIII** A ba i le tēe le ε, tiche a sūn māē le tara a Nāaŋmīn Sīe kōfō bidōō, mī ɔrō a sī pōōm na sī nyonyolō chele nī wōn wa līeb sī a wō bibiir, nī a faafō wōn wa faan a sī āgāma. **XXIV** A tīertō nyāna jūu le sī nyen a faafō. Tīchē bon fon nyen nūbir, fō maa le tara a wō tīer go ε. An le ma tīere bon wōn tara baar? **XXV** Tīchē ala i sī tīere na bon sūn ba tara sēre ε, sī ma din kānyir chele.

XXVI A le nī wō ju mī le a Nāaŋmīn Sīe ma sōnō sī a sī balfō pō. Saa bōō a le sūn taa ma sōr a Nāaŋmīn ε, a Nāaŋmīn Sīe māē le ma de hōunfu 'lō sūn kō tōō man a 'yerbie ε, na wō ma sōrō kōrō sī. **XXVII** Nīre 'lō na ma chel a sī nyāa bōōn a Nāaŋmīn Sīe tīer, bojūu a Nāaŋmīn Sīe nyāna le sōrō a Nāaŋmīn kōrō a wō nībe nī a le wōn buōrō.

XXVIII Sī bōōn naa ika a yele a jaa pō, Nāaŋmīn ma tōn ka a i sō̄ kō a bala na nō wō, a bala wōn tu a wō tīer pō buōl. **XXIX** Bojūu bala a Nāaŋmīn na de nie bōōn na wō chel ir ka ba līeb kaara a wō Bie kaar, ka wōn i a yeer ba jaa pō Bidadōō. **XXX** A bala wōn de nie ir, bala le wō buōl, a bala wōn buōl, bala le wō vē ka a ba yele tor, a bala mī wōn vē ka a ba yele tor, bala mī le wō 'yōō tīur.

XXXI Bo le sūn pāā 'yer nī a yele nyāna? Ala i Nāaŋmīn ben a sī sē, an le na tōō jēb sī? **XXXII** A 'lō na ba mōō sī a wō māē bie ε, tīchē na wō sōō bar sōr ka ba kō wō a sī jūu, bo le na ḷmaa wō sōr ka wō kō de a wō wāefō 'matāān a bōmo a jaa kō sī ε? **XXXIII** An le na tōō 'yer 'yer 'yer dōōl a

bala a Nāaŋmīn na ir? Nāaŋmīn māe le maal ba a ba tor. **XXXIV** An 'lō le na tōč 'yōč ba 'yer? Nūre jaa ba be be ε. A Yesu Kırıſito nyā na kpi, 'lō le a Nāaŋmīn mī sāl ka wō ir ı vor na wō ara Nāaŋmīn nūsōč jie, 'lō le suɔrɔ a Nāaŋmīn kɔrɔ sī. **XXXV** An le na tōč tōč sī yin a Kırıſito nōfō nyā pō? Wōm, bū wōvō, bū gefū, bū kō, bū sal'mōr, bū dōcye, bū ban na kō sī nī suɔ? **XXXVI** Nītāa le an sēb a Nāaŋmīn gān pō, "A yī jūu, sī ma tuor kūu bībir jaa. Ba ma kaa sīn fīka piir ban chiine nī kōkōe ḥmafū jie." *(Yiel Gān 44:22)*

XXXVII Kai, a anyāna a jaa pō, sī ı naa tōtōčnbō tu a 'lō na nō sī 'yōč. **XXXVIII** Bojūu n bōčōn sīre jaa īka kūu, bū nyevvōr, bū malakası, bū a sīdebe, bū ka dūna le, bū nīdaar, bū ka kpāen dēme le, **XXXIX** ka dofū le, bū suufū le, bū bon jaa na be a bōmaalsı pō le, āsūo jaa kō tōč tōč sī yin a nōfō a Nāaŋmīn na nō sī a sī Soro Yesu Kırıſito 'yōč ε.

IX

I Yelmāe le n 'yere a Kırıſito 'yōč, n ba ḥmara jīrsı ε, a n tīer mī din dāasīe a Nāaŋmīn Sīe pō. **II** Nībaal kpe man tī pōn bar, ka wōvō sīe ma a nyāa. **III** An taa nōmō ma naa īka n ben pō'yōčfū pō naa ba le pōč a Kırıſito pō ε, a n yēer Isural nībē jūu, bala le ı a n māe nībē. **IV** A Isural nībē bala le a Nāaŋmīn de ka ba ı a wō bibiir, na wō kō ba a wō tīr nī a netīrsı wōn pōn ba, na wō kō ba a nebināa, nī a le ban na puoro wō a wō puorfū yir nī a neer wōn tīr kō ba. **V** Bala le ı a sāakpāmīne, a ba pō le ba bīer a Kırıſito mī na

ı a nısaal yi, na wu ı a Nääñmın kaara a bomo a jaa, 'lɔ le ban pęere bıbir jaa. A ı a le.

VI A ba ı fıka a Nääñmın 'yer ın faa ε, bojūu a ba ı a bala jaa ban dɔɔ a Isıral nıbe pɔ, ba jaa le ı a Isıral nıbe ε. **VII** A ba ı baa yi a wu par pɔ ε, ba jaa baa ı Abraham bibiir ε, tıche Nääñmın dɔɔ tır nee ku a Abraham ıka, "Isaakı 'yɔɔ le a fu yon na yi." **(A Pielfo Gän 21:12)** **VIII** A ba ı a āgān vaar bibiir le ı a Nääñmın bibiir ε, tıche a bibiir bala a Nääñmın na tır a nee a wu dɔɔ, bala le wu kaa a ba ı Abraham bibiir. **IX** Bojūu nıtɔ le a Nääñmın dɔɔ tır a nee 'yer, "A daar wa ta, ın lıeb wa ka a Saara dɔɔ dabile." **(A Pielfo Gän 18:10, 14)**

X A ba ı anyā tıee le ε, tıche a Worbekä dɔɔn dabil ayi ka ba sää ı bɔ'yen tıee na ı a sı sääkpa Isaakı. **XI** Sere tı ka wu wa dɔɔ a yıbe banyāna, baa mı maal yele jaa vıla bıı deer ε, tı nıtɔ le a ı ıka a Nääñmın bɔfı pɔ le wu ma tu ir a nıre. **XII** A kɔ ı a fu tɔmɔ jūu ε, tıche a 'lɔ na buɔl fu. Nääñmın 'yer ku a Worbekä, "A yekarma na tɔnɔ na kɔrɔ a yebile." **(A Pielfo Gän 25:23)** **XIII** Le mı le a səb a Nääñmın gän pɔ, "N nõn Jekob tıche naa 'laar a Esau." **(Malakai 1:2, 3)**

XIV Bo le sıı pää le 'yer? Nääñmın ın nıfilefle bıı? Kai. Sɔr ba be be ε! **XV** Bojūu wu 'yer ku a Mosesı, "Nıre 'lɔ ın na kaa nıbaal le ın na kaa nıbaal, naa maal vıla ku a 'lɔ ın na maal vıla ku." **(A Yıfu Gän 33:19)** **XVI** A le jūu a ba ı le nıre na buɔrɔ ε, bıı na tɔnɔ le ε, tıche a yin Nääñmın nıbaal kaafı pɔ. **XVII** Bojūu Nääñmın dɔɔ 'yer ku a Ijipitı nää Faaro ıka yaa, "Maa le bin fu a yele

nyāna jūu, ika n wiil a n kpēc a fu 'yōo, ka ban
buol a n yuor a wer wō jaa.” *(A Yifo Gān 9:16)*

XVIII A le jūu, Nāaŋmīn ma kāan nūrē
'lō wōn buorō nubaal, a 'lō wō mīn buorō, wō ma
vēn ka a wō nyāa kpēmē.

XIX Tsōo na suor ma naa ika, “Bo le so ka a
Nāaŋmīn na de yele dōol sī? Bojūu nūrē jaa kō
tōc tōr a le a Nāaŋmīn na buorō ε?” **XX** Tichē
fōu mī nī ana, nīsaal na fun 'yer līer Nāaŋmīn?
“Laa na tōon suor a 'lō na mē wō ika, ‘Bo le fu
mē ma a nītō c?’” *(Isaiya 29:16)* **XXI** A lamīere ba tara sōr ika wō de a yōor
bō'yen 'lōnō men bōvdūu tichē men ladiraa ε?

XXII Bo le, ala i Nāaŋmīn le kaa ir ika wō wiil a
wō suur na wō vē a ba bōon a wō kpēc, tī na wō
chēne tara kānyir nī a bonsī ala wōn chōor gun
a sōc barfu? **XXIII** Bo le, ala i wō maal a nītō ika
a bonsī ala na i a wō nubaal bomo, ka a bōon a
wō tūr tōnō, a bala wōn de nie chōor gun a wō
tūr, **XXIV** a sīn gba wō mī na buol, na ba i a Juu
nībe tēe ε, tichē na wō buol a bala na ba i a Juu
nībe mī? **XXV** Nītāa le a Nāaŋmīn na vē ka a wō
'ye'yerē Hosea sēb a wō gān pō, “In buol ban a
maa nībe, a bala na ba i a n nībe ε, naa buol wō
a n nī nō naa, 'lō na ba dōc i a n nī nō naa ε.”
(Hosea 2:23) **XXVI** Ka wō sēb a nītōnō an i a jie
'lōnō wōn 'yer ika, “Yaa i a n nībe ε, bala naa le
ban le buol a Nāaŋmīn vor bibiir.” *(Hosea 1:10)*

XXVII Isaiya mī dōc muol a Isūral nībe na wō
'yer, “Ala i a Isūral nībe gba waan fika man nee
bire, a bālāa bala na wa chē, le na nyē faafu.
XXVIII Bojūu a sī Soro na pōon naa a wō 'yer tōorfū
na wō ḥamaa a ju.” *(Isaiya 10:22, 23)*

XXIX Isaiya dőon de nie 'yer, "Ala ba i a sī Soro na i a gādaa jaa gādaa suč le dőo bar a sī par ḥmaa ε, sīn taa mī nyuol kaara a Sodom nī a Gomora tēn kaar." *(Isaiya 1:9)*

XXX Bo le sūn pāa le 'yer? A bala na ba i a Juu nībe ε, na ba dőo turo a yeltorsi ε, bala le be tara yaa. A ba yele tor naa ban tara sočfu jūu. **XXXI** Tiche a Isıral nībe na turo a yeltorsi ba tara yaa ε, **XXXII** Bo le so? Bojūu baa turo nī sočfu ε, tī turo nī tōmō, na ba bār a kōsır bāraa. **XXXIII** Nītāa le na sēb a Nāaŋmīn gān pō a wū 'yer, "Nyε, n bin a kōsır be a Jiyon ka nībe na bāra nī a pie 'lō na vē ka ba loro, ka nīre 'lō jaa na soč de wū, vā kō kpe wū ε." *(Isaiya 8:14)*

X

I N yεer, le a n nyāa na buorō ka n suorō nī Nāaŋmīn le ika, a Isıral nībe ba nyε faafu. **II** Bojūu in tōon di a ba dāasie ika ba tara na nībijie nī a Nāaŋmīn yele, tiche bōčfu le ba puč a ba nībijie pō ε. **III** Ban ba bōč a Nāaŋmīn yeltorsi ε, tī na ba buorō ika ba bin a ba māe yeltorsi, baa siir ba māe ku a Nāaŋmīn yeltorsi ε. **IV** Kırısıto le i a nebināa teefu jie, ka nīre jaa na soč de wū, wūn vēn ka a ninyinε yele tor.

V Nītō le a Mosesi man a le a nebināa na ma vē ka nīre yele tor, "A nīre 'lō na maala a le a nebināa na 'yer, na tara na nyevvūr." *(Mosesi Gāma Na Tu Ata 18:5)* **VI** Tiche a yeltorsi ala na yire a sočfu pō 'yer naa, "Ta tīer a fu nyāa pō suvū ika, 'An le na do a saaju?' *(Mosesi Gāma Na Tu Anūu 30:13)* Ka a le wiil ika, tī tara a Kırısıto suu waan. **VII** Bū suvū a fu māe ika,

'An le na chen a kpii tēe?' " *(Mosesi Gāma Na Tu Anū 30:13)* Ka a le wiil ıka, tı ir a Kırıṣito a kūu pō waan. ^{VII} Tıche bo le a 'yer a Nāaṇmın gān pō? "A 'yer gbōr fō naa, a ben a fō nee pō, naa be a fō nyāa pō." *(Mosesi Gāma Na Tu Anū 30:14)*

Ala le ı a scofu 'yer nyā sun muɔlo. ^{IX} Ala ı fō haan a fō nee chiir a fō puɔ 'yer ıka, "A Kırıṣito le ı a Soro," na fō scoon a fō nyāa wu jaa ıka, Nāaṇmın ir wuṇ a kūu pō, fōn nyen faafō. ^X Bojūu a fō nyāa 'lō fōn sco den le na vē ka a fō yele tor, ka a fō nee 'lō fōn haan 'yer le na faafō. ^{XI} Nitāa le an seb a Nāaṇmın gān pō, "Nire 'lō jaa na sco de wu, vā kō kpe wu ε." *(Isaiya 28:16)* ^{XII} Bojūu teε taa ba be a Juu nire nı a 'lō na ba ı a Juu nire ε. A Soro bō'yen 'lōnōl le ı ba jaa Soro, na wu sōnō a bala jaa na buɔlo a wu yuor. ^{XIII} Bojūu a seb a Nāaṇmın gān pō ıka, "Bala jaa na buɔlo a Soro yuor ıka wu sōu ba, na nyen faafō." *(Joel 2:32)*

^{XIV} Nmīne le ban ıre wa buɔl a Nāaṇmın 'lō ban ba sco ε? Nmīne le ban ı wa sco a nire 'lō ban ba wō a wu 'yer ε? Nmīne le ban ıre wa wō a wu 'yer ka nire kōba wa muɔl a wu 'yer ku ba ε? ^{XV} Nmīne le ban ıre wa muɔl ka baa tō ba ε? Nitāa le an seb a Nāaṇmın gān pō, "Nyε le a bala na waara nı a 'yer nōc gbεε na vıεle ka." *(Isaiya 52:7)*

^{XVI} Tıche a ba ı a Isıral nıbe ba jaa le lıeb kaa a 'yer nōc nyā ε. Bojūu Isaiya dōc suɔr, "Sı Soro, an le sco de a sı 'yer?" *(Isaiya 53:1)* ^{XVII} Sıre jaa le ıka 'yer fōn ma wō pō le fō ma sco, ka a 'yerbie ala ban wō ın a Kırıṣito 'yer. ^{XVIII} Tıche

ka n suur, a mō baa wō naa ε? Sire jaa le ba wō naa naa. "A ba kōkōr yin de jie wō jaa, ka a ba 'yer tū ta a wer tēefū jie." (*Yiel Gān 19:4*) XIX N le suur kaa go, a mō a Isural nībe ba bōc a par ε? Mosesi dōc de nie 'yer, "A bala na ba i paal ε, in maal ba naa ka nyuur kpe yi, naa le maal a paal 'lō na ba bōc bon jaa ε, ka suur kpe yi." (*Mosesi Gāma Na Tu Anū 32:21*) XX Ka Isaiya mi ba dōc jo dābāε ε, tū 'yer ika, "A bala na ba dōc yuccō buccō ma ε, ba nyε ma naa, n wiil naa n māε ko a bala na ba dōc surc ma ε." (*Isaiya 65:1*) XXI Tiche a Isural nībe 'lō, nītō le wō 'yer, "Bibir jaa le n ma tur a n nuur buccō a bibawōnsi ni a nīdebe, na turo a sōi ala na ba vīele ε buccō a ba māε tiersi bōbuccōrsi." (*Isaiya 65:2*)

XI

I N pāa suur naa, a Nāaŋmīn ben tōr a wō nībe bar bū? Kai! A maa māε in a Isural nīre, naa i a Abraham yōc yi a Benjamin buccō po. II Nāaŋmīn ba tōr a wō nībe bar ε, bala le wō de nie bōc. Yaa bōc a le a Nāaŋmīn gān na 'yer, le a Elaija na dōc surc Nāaŋmīn waala dōcō a Isural nībe, III "N Soro, ba kun a fu 'ye'yerbe, na ba wel a fu buccō lofu jiir bar. Maa tēe le che, tū a ba buccō a n kufū." (*Nāmine Gān Dōc 19:10, 14*) IV Bo le a Nāaŋmīn 'yer ko a Elaija? Wō 'yer naa, "N chēne na tara nībe tur ata kōc anūu (7,000) na ba gbur dumo puor a tū Baal ε." (*Nāmine Gān Dōc 19:18*) V Le mi le a dīna, nībe bamīne che naa ka Nāaŋmīn na ir ba a wō wāefū jūu. VI Ala be i a wāefū jūu le,

a ba le ı tõmõ 'yõo le go ε, ka le ba le ε, a wãefu kõ le ı wãefu le go ε.

VII Bo pää le? A ala a Isíral nibe na buorõ nubijie baa nyε ε, tiche a bala a Nãaŋmin na ir le nyε. Ka a bala na che kpẽme a ba nyāa. **VIII** Nitāa le an seb a Nãaŋmin gān pō, “Nãaŋmin vēn ka ba ı jaa būrtum wa tān a dīna. A ba nibie ala maa tõo nyε bon ε, ka a ba tobo ala maa tõo wō 'yer ε.”

(Mosesi Gāma Na Tu Anūu 29:4)

IX A Nãa David mi dōo 'yer a ba 'yer a wō gān pō, “Vē ka a ba bōdiir difu jie ka a līeb bōnyɔɔrsi nī cheer, ka a ı a ba bār lofu jie nī a ba sāyar. **X** A ba nibie a jõo, a ba kõ tõo nyε jaa ε, na ba kab gõmõ kõ le tõo dōl ε.”

(Yiel Gān 69:22, 23)

XI N le suor go, ba ben bār na lo na ba kõ tõo ir jaa ε? A ba ı le ε. A ba maal bōrfu jūu, a bala na ba ı a Juu nibe ε, nyen faafu ka nyuur na kpe a Isíral nibe. **XII** Tiche ala ı a ba maal bōrfu vēn ka a wer wō jaa le, ka a ba bōrfu mi le a bala na ba ı a Juu nibe ε, a bala māe wa puo ñmīne le an kaara!

XIII Yīn na ba ı a Juu nibe le n 'yerε kōrō, an ben ika maa le a Nãaŋmin ir tō a yi pō, ka n ı a nítõnāa a yīn na ba ı a Juu nibe pō. N mōon nibir nī a tõmõ nyā. **XIV** A maa tīer le ika nyuur wō kpe a maa māe nibe ka n tõo a bamīne faa. **XV** Bojūu ala ı a ba tōr barfu in 'maalfu ku a wer, ka a Nãaŋmin le wa de ba, ñmīne le an kaara, a kõ kaara fika nīre na yi kūu pō tara nyevor ε? **XVI** Ala ı fu den a paanõdōo ku Nãaŋmin, a paanõo ala na che, a jaa ın cheche. Ala ı fu den a tīe nyur ku Nãaŋmin, a tīe wilsı mi ın cheche.

XVII Ala i ba 'mel a tie mae wile ãsuo bar ti ñmaa a yin na i a moo po tie wile wa mar ka yi 'mataa tooro nyuro a kob'yen yire a tie ãgan po nõonõ, **XVIII** taa tier ika fu sa naa a wilsi ala ε. Fõu wa 'moor fu mae, lieb tier kaa ika a ba i a fõu na i a wile le tuo a nyib ε, ti a nyib le tuo a fõu na i a wile. **XIX** Yin 'yer yin paa na 'yer ni nyã, "Ba 'mel a wilsi ala bar ti paa na de ma mar." **XX** A le in yelmæ, tiche ba dõo 'mel ba bar a ba ba scof juu, tiche ka a yin ara ni scof. Yi ta buor yuor ε, tiche yi joro dabæ. **XXI** Bojuu ala i Naanjmin ba dõo bar a tie mae wilsi ε, wo kõ bar a yin mi ε.

XXII Yi tier kaa le a Naanjmin na i a maal vila suo ka a wo yele mi kpemε, a wo yele kpemε na ku a bala na lo, tiche na wo maal vila ku a yin, ala i yi chene na chiine a wo maal vila po. Ka le ba le ε, won ñmaa yin bar. **XXIII** Ala wa i ba teen a ba baal bar, Naanjmin na tõon de ba le mar a tie 'yõo, Naanjmin na tõon le de ba mar a le go. **XXIV** Yi kaa, ala i a yin ban ñmaa yin a moo po tie po wa mar a yir tie ban sel, an le in tuo a yir tie wilsi ala ban dõo 'mel bar marfu bui?

XXV N ba buor ika n ve ka a yelscolaa nyã scool a yin na i a n yeer ti ba i a Isiral nib ε, ka yi taa buor yuor ni a yele nyã ε. A Isiral nib tara na a nyãkpæn a le ne na ti tan a sõo 'lo a bala na ba i a Isiral nib ε, na wa ti nye a faafu baar. **XXVI** Le le na i ti a Isiral nib ba jaa paa nye faafu nitaa le na seb a Naanjmin gan po, "Fafaara na yin be a Jiyon wa, na wo wa lieb tier jaa na ba viel ε, yin a Jekob bal nib po bar. **XXVII** A neturaa le a

nyāna ἰn na tara ní ba, a sōc 'lɔ ἰn wa de a ba yeldεbe a jaa bar." *(Isaiya 59:20, 21)*

XXVIII Fōo kaa, a 'yer nōc nyā vēn ka ba ἰ Nāaŋmīn dōdēme a yin na sōc de jūu. Tīche ala ἰ a irfu pō mī le, bala le a Nāaŋmīn nō yōc a ba sāakpāmīne jūu. **XXIX** Bojūu Nāaŋmīn kofu nī a wu buɔlfu kō tōc līeb jaa ε. **XXX** Nītāa le a yin mī na ba ἰ a Juu nībe ε, na yaa dōc wōnō a Nāaŋmīn toor ε, tīche pōpāanyā yī nyen a wu nibaal a ba bawōfū jūu. **XXXI** Le le a bala mī na ἰ a Juu nībe, ba mī līeb ἰ bawōnsī, na ba pāa mī na nyē a Nāaŋmīn nībaal a pōpāanyā, nītāa le a sīn mī na nyē a Nāaŋmīn nībaal. **XXXII** Bojūu Nāaŋmīn pōcōn a nībe ba jaa a bawōnsī die pō, na won tōc kaa ba jaa nībaal. **XXXIII** Nye le a Nāaŋmīn lefū na suu jā. A wu yē nī a wu bōɔfū ba gbōr ε! A wu 'yer tōɔrfū ba be bōɔfū ε. A wu sōi mī ba be bīerfū ε! **XXXIV** "An le dōc bōc a sī Soro tīer? Bī an le mī dōc ἰ a wu 'yer sōnō." *(Isaiya 40:13)*

XXXV "An le dōc de nie ku Nāaŋmīn bon, ka wu pāa wa yara a sān?" *Job 41:11*

XXXVI Bojūu wō jie le a bomo a jaa yi. 'Lō le maal a jaa, na wu so a bonsī a jaa. 'Lō le so a tūr bībir nī bībir jaa. A ἰ a le.

XII

I A le jūu, n sōɔrɔ yī naa yeeɛr, a Nāaŋmīn nībaal nyā jūu, yī de a yī māe na ἰ bōnībie lon bōɔr ku Nāaŋmīn. A ἰn chechē naa pele a Nāaŋmīn puɔ. Le le ἰ a puorfū na tara par. **II** Yī taa le wa līere maala a le a wer nībe na maala go ε, tīche yī maala a le na līere yī a tīer paalaa nyā yin nyē. Yīn pāa tōc bēr na yī bōc a Nāaŋmīn

bɔfʊ, a ala na i vila naa pεlε a wʊ pʊɔ naa i chechε.

III A Nāaŋmın wāefʊ nyā wɔn wāe ma jūu, n sɔɔrɔ naa a yı āsʊɔ jaa ika, ta tıer a yı māe tı pōn bar a le yın taa tıer ε, tıche yı ma tıer a yı māe 'yer tɔɔrfʊ nıbıjıε jaa jā a sɔɔfʊ 'lɔ a Nāaŋmın na kʊ yı. **IV** Nıtāa le a sı āsʊɔ jaa na tara āgān tı ka a tara jidēdēme, a jidēdēme anyāna ba tōnō tōbō'yen ε. **V** Le mı le a Kırısıto pɔ, a sın bala na i yɔɔ tı lɔɔ āgān bō'yen pɔ, a jidēdēme anyā a jaa 'mantaa tōnō. **VI** Sı jaa tara na kofosı na taa, tu a le a Nāaŋmın wāefʊ wun wāen sı. Ala i a āsʊɔ kufʊ in a Nāaŋmın 'yer 'yerfʊ le, wʊ ma 'yerε jā a le a wʊ sɔɔfʊ na ta. **VII** Ka ala i tōmō tōfʊ mı le, v̄e ka wʊ ma tōnō, ala i wiilfʊ mı le, v̄e ka wʊ ma wile. **VIII** Ala i ākpɛɔ 'yɔɔfʊ le, v̄e ka wʊ ma 'yɔɔnō a ākpāen. Ka ala i a wʊ kufʊ le nıbaalsı sɔɔfʊ, v̄e ka wʊ ma sɔnō ba nı pupel. Ala i nıdiere tōmō le, v̄e a wʊ ma mɔɔ nıbir nı a tōmō. Ala wa i nıbe 'maalfʊ tōmō le, wʊ ma maala a le nı chulfʊ.

IX Nōfʊ wʊ i yelmāe nōfʊ. 'Laar bon 'lɔ na i dεer, tı 'mar bon 'lɔ na i sɔ. **X** Yı chelε taa yele, na yı de a yeer nōfʊ nōn taa. Yı 'yɔɔnō a yı taaba gar a yı māe. **XI** Yı ta i nı tütülsı ε, tıche yı v̄e ka a nōmō yı a yı mɔɔ nıbir nı a sı Soro tōmō. **XII** Yı chile nı a yı tıertfʊ jie, na yı tara kānyir a yı wōm pɔ, na yı tara yelmāe nı a yı Nāaŋmın sɔɔrfʊ pɔ. **XIII** Yı ma lɔɔ pōn a Nāaŋmın nıbe bala na ba tara bon jaa ε, na yı ma diere sāanba a yı yie pɔ.

XIV Na yı 'yerε nevıla 'yɔɔnō a bala na gere yı, na yı 'yer nevıla 'yɔɔ ba, yı ta pɔ 'yɔɔ ba ε. **XV** Yı

chile ní a bala na chile, na yi mí poo a bala na kónó na yi kónó. [XVI](#) A yin ní a bala na kpíere, yi tara tier bö'yen. Yi ta kaara ba pörö ε, tiche yi sōo 'matāan a nibé bala na ba jā yi ε. Yi ta kaa ika yin in yē dēme ε.

[XVII](#) Yi ta de bier yāan bier sān ε. Yi bōonō sō, na yi maala a ala na vielε nire jaa niem. [XVIII](#) Ala i an tōo naa, an i yin māe le, yi tara nyā'maar ní a bala jaa yin lōo kpíere ní. [XIX](#) N barminé, yi taa ire wa yaara taa sān ε, tiche yi baraa ku a Nāajmīn suur. Bojūu a seb a Nāajmīn gān po ika, "Maa le so a sān yaafu, in lieb yaa a sān." Le le a Soro 'yer. (*Mosesi Gāma Na Tu Anūu 32:35*) [XX](#) Le an na i le ika, "Ala i kō kpēn a fu dōsso, ku wu bödiir a wu di. Ala i kōnyūur wa kpe wu naa, ku wu kōo a wu nyū. Fōo be maala a nítō, an kaara fika būu saalbie le fu mōo dōol wu a jum." (*Sokpar Gān 25:21, 22*) [XXI](#) Yi ta vē ka bier tōo yi ε, tiche yi de vila tōon bier.

XIII

[I](#) A yi ãsuo jaa wo ma siir a wu māe ko a paal nibere, bojūu kpēo jaa ba be be ka a ba i Nāajmīn le bin ε. Kpēo suo jaa ba be be ka Nāajmīn ba le bin wu ε. [II](#) A le jūu, nire 'lō jaa na chire ní a kpāen dēme ba nyāna, a Nāajmīn na bin ba le wu chire ní, ka a bala na ire a le na 'yōon ba māe 'yer. [III](#) Bojūu a kpāen dēme maa diere bier dōol a bala na maala vila ε, tiche a bala na maala a deer le ba ma de yele dōol. Fu buorō naa ika fu ta joro a kpāen dēme dābāe bū? Fu pāa maala a le na vielε, ban dāna fu naa. [IV](#) Bojūu wu in Nāajmīn tōtōnō ika wu

maal fu vila. Tiche fōu wa maal deer 'lo, vē ka dābāe kōrō fu, a ba i pōrō 'yōo le wō tara a sōo ε. Nāajmīn tōtōnō le wō i na ara kō yeltorsu ika wō kpāana a bala na maala deer. **V** A le jūu, a tara na sōr ka yi siir yi māe kō a kpāen dēme, a ba i ban na kpāa yi tēe jūu ε, tiche an i a yin māe mi bōo nyōofu jūu.

VI A anyāna jūu le so yin yara lōpoo kōrō a kpāen dēme na i a Nāajmīn tōtōnbō na de a ba sōo wō jaa tōnō ni. **VII** Nire jaa sān fōn wa di, yab wō. Ka ala i lōpoo le faa yab ε, yab. Ka tēmaal libie yabfu le bū, yi ma yab, na yi joro a 'lo a jofu na seēn, tū 'yōonō a 'lo mi a 'yōofu na seēn.

VIII Yi taa pēne taa libie ka sān ma gā a yi chara pō ε, a sān 'lo tēe na gā a yi chara pō le, nōfū yin na nō nō taa, bojūu nire 'lo jaa na nō a wō tō sōo tun a le a nebināa na 'yer a jaa. **IX** A 'yerbinsi le a anyāna, "Ta sē ε." "Ta kō nire ε." "Ta ju nire bon ε." "Ta jiele nire bon ε." **(A Yifo Gān 20:13-17)** A 'yerbinsi ala a jaa nī pāa chē, baden a jaa 'yer 'yer bir bō'yen ika, "Nō a fu tō sōo nūtāa a fu māe." **(Mosesi Gāma Na Tu Ata 19:18)**

X Fōu wa nō nire, faa maala wō bier ε. Ala le so, fōu wa tara nōfū, fu tu naa a le jaa a Mosesi neē na 'yer.

XI Yi maala a nūtō, bojūu yi bōon naa le a dīna sōo nyā na kaara. A sōo ta naa ika yi jēo ir a yi gōo pō, bojūu a sī faafu gbōr jaa yēyē gar a bībir 'lo sīn dōo sōo de. **XII** A chēn bālāa kā a tāsōo baar, tiche ka a i a wer mi tōo chaar a le ne. Yi i a sī yaar a tāsōo bomo bar tī de a chāa bomo su. **XIII** Yi i a sī kpiere jaa kākar fika a mōtōo nūbe, na sī ir sī māe yin dāen bōyuor pō, dāa buufu

pō, sēsēyele pō, nī folaa ifu pō, bū gōmō bōfū nī nyuur pō. **XIV** Tichē yī de a sī Soro Yesu Kırısıto na yī su pō a yī māe, na yī ta le tīere ika yī ure a le a yī āgān vōlāa na buorō go ε.

XIV

I Nīre 'lō sōcfū na ba jā bon ε, yī ma sōc de wū na yī ta tōrō a wū yelbil 'yer ε. **II** līsūc sōcfū ma vēn ka waa chire bon jaa ε, ka a āsūc sōcfū mī na bal ka 'lō mī dire jēvai tēε. **III** A nīre 'lō na ba chire bon jaa ε, wū ta kaara a 'lō na ba dire a jaa pōrō ε, a fōv nyā mī na ba dire a jaa ε, ta kpere a 'lō na dire a jaa ε, bojūu Nāaŋmīn de wū naa. **IV** Fōv mī nī ana na fōn tōr nīre kōtōnō 'yer? A wū māe nīkpēs sē ka wō ara na bū wū lo naa, wūn le ara na, bojūu a wū Soro na tōn maal wū a wū ara.

V Nīre ma kāan a bībir āsūc a wū gar āsūc, ka āsūc kaa a bībie a jaa ka a i bō'yēn. līsūc jaa wū ma tīer kaa a wū māe tīer pō. **VI** Nīre 'lō na de a bībir āsūc a wū gar a jaa, wū iīre a le a sī Soro jūu. 'Lō na cōrō a nōn, wū cōrō a sī Soro jūu, bojūu wū ma sōr Nāaŋmīn 'yōc. A 'lō mī na ba cōrō ε, wū mī ure a le a sī Soro jūu, wū mī ma puor Nāaŋmīn yāan. **VII** Bojūu nīre āsūc jaa ba be be ku a wū māe tēε 'yōc ε. Nīre āsūc jaa mī ba kpi ku a wū māe tēε ε. **VIII** Ala i sī ben ka, sī ben be ku a sī Soro. Ala i sī mī kpi naa, sī kpin ku a sī Soro. Ka sī chēne na vōrō, bū sī kpi naa, a sī Soro le so sī.

IX A anyāna jūu le a Kırısıto kpi tī na wū le ir i vōr, ika a wū i a kūn nī a vōe ba jaa Soro. **X** Fōv mī, baa 'yōc le fō tōrō a fō yēbe 'yer, bū

bo le so ka fu kaara a fu yεbe pօrօ? Bojūu sɪ jaa
le na ara a Nāaŋmīn 'yer tօɔrfu dakօ par. **XI** A
səb a Nāaŋmīn gān pօ inka, "A sɪ Soro le 'yer, ɪn
ɪ vor jūu, a gbɛdumo a jaa na gbur a n niem, ka
a kօkօr jaa haa 'yer inka maa lε ɪ a Nāaŋmīn."
(Isaiya 45:23) XII Be le a sɪ ãsʊo jaa na pāa 'yer a
sɪ māe 'yer ku a Nāaŋmīn.

XIII A le jūu, yɪ ɪ a sɪ bar a sɪ taaba 'yer tօɔrfu,
na sɪ l̄ieb a sɪ t̄ier na sɪ ta ɪre kʊsɪr bāraa kurɔ a
sɪ taaba sɔi pɔ a ba ɲmiere loro ε. **XIV** A maa
na be a sɪ Soro Yesu 'yɔɔ, n sɔɔn sɪre jaa inka
bōdiraa jaa ba ɪ d̄eer a wu māe ε. Tiche ala ɪ
a n̄ire ãsʊo jaa wa kāan bon inka wu ɪn bōd̄eεr,
a bōnyinε ɪn bōd̄eεr ku wu. **XV** Ala wa ɪ a ch̄en
a fu yεbe bōdiraa kō fun di jūu, faa maala wile
nɪ nōfʊ ε. Ta v̄e ka a fu bōd̄irsı sɔɔ a fu yεbe
'lɔ 'yɔɔ a Kırısito na kpi ε. **XVI** Ta v̄e ka a bon 'lɔ
fōu na buɔlɔ bōv̄ila, ka n̄ire buɔl wu bōd̄eεr ε.
XVII Bojūu a Nāaŋmīn nāalōo yele ba ɪ bōdiir nɪ
bōnyursı yele ε, tiche a ɪn torfu, nɪ nyā'maar nɪ
a pօpəl na yi a Nāaŋmīn Sɪe pɔ yele le, **XVIII** bojūu
n̄ire jaa na tōnɔ kurɔ a Kırısito tu a sɔr nyā pɔ,
wu maala na a le na pεle a Nāaŋmīn pɔɔ, ka a
n̄ibe mi 'yere a n̄inyinε 'yer v̄ila.

XIX A le jūu, yɪ ɪ a sɪ mōɔ n̄ibɪr, na sɪ maala
a le na waan nyā'maar a sɪ 'yɔɔn taa ākpāen.
XX Yɪ ta de bōdiir yele sɔɔn a Nāaŋmīn tōmō bar
ε. Bōdiraa a jaa v̄ielε naa, tiche a ɪn d̄eer ala ɪ
n̄ire din bon na v̄e ka a wu t̄o sɔɔ lo. **XXI** A le a
sεe naa ka n̄ire ta 'wɔb nōn ε, b̄i nyū dāa ε, b̄i
maal yele kō na v̄e ka a wu t̄o sɔɔ lo ε.

XXII Le jaa fun bōɔ a yelsı anyāna pɔ, bar ka a
be a fōu nɪ Nāaŋmīn chara pɔ. Pօpəl sɔɔ le a 'lɔ

tier na ba 'yōo wō yele nī a bonsı ala a 'lō māe na 'yer ika a i naa ε. **XIII** Tiche nire 'lō na dire nī baal, 'yōon a wō māe 'yer, bojūu waa dire nī sōofu ε. Bon jaa mī na ba wa yi sōofu pō ε, a in bier.

XV

I Sın bala na kpēme, a sēe naa ka sı tuo a bala na ba kpēme ε, na loro tuor, na sı ta pele a sı māe pōor ε. **II** A sı āsūo jaa wō ma pele a wō tō sūo pōo, na sı sōu wō a wō mī ba nyibe. **III** Bojūu a Kırısıto māe gba mī ba dōo pel a wō māe pōo ε, tiche a le an sēb a Nāaŋmīn gān pō ika, "A tobie ala a bala na tōfo, a wa dōo a n ju." (*Yiel Gān 69:9*) **IV** Bojūu a ala a jaa na dōo sēb a Nāaŋmīn gān pō, a kōr jaa bin, a sēb a sın wiilfo 'yōo, ka a gāma anyāna ku sı kānyir 'yōon sı ākpāen ka sı tara tīertōfo jie.

V A Nāaŋmīn na kōro yi a kānyir na wō 'yōon yi a ākpāen, wō ku yi nēbō'yen ka yi turo nī a Yesu Kırısıto. **VI** Ka yi jaa 'mataa tara tier bō'yen na yi de nēbō'yen 'yōon a Nāaŋmīn tūr na i a sı Soro Yesu Kırısıto Sāa.

VII Yi sōo diere taa nītāa le a Kırısıto mī na sōo de yi, ka yin tōo waan pēefu wa ku Nāaŋmīn. **VIII** N 'yere na kōro yi ika, a Kırısıto wa līeb naa a Juu nībe tōtōnō a Nāaŋmīn yelmāe jūu, na wō vē ka a le a Nāaŋmīn na tūr a nee ku a sı Sāakpāmīne i yelmāe. **IX** Ka a bala na ba i a Juu nībe ε, mī na tōo ku Nāaŋmīn tūr a wō nībaal jūu. Nītāa le na sēb a Nāaŋmīn gān pō ika, "A le jūu, in dānfu naa a bala na ba i a Juu nībe sē, naa yiel yiel ku a fu yuor." (*2 Samuwel*

22:50) ^X A le səb go, "A yin na ba ı a Juu nibe ε, yi 'matāan a Nāaŋmın nibe chile." *(Mosesi Gāma Na Tu Anūu 32:43)* ^{XI} A le səb go, "A yin na ba ı a Juu nibe ε, yi peere a si Soro, na yi yiele peefu yiel kuro wu, a yin nibe ba jaa." *(Yiel Gān 117:1)* ^{XII} Isaiya gba mü le 'yer go a wo gān po, "A Jesi nyur na le tō naa. 'Lō le na ir na wo kaara a paalsı a jaa, na wo mü ı a bala na ba ı a Juu nibe ε, tiertofu jie." *(Isaiya 11:10)*

XIII A Nāaŋmın na ı a yi tiertofu su, wo see a yi nyān ni chilfu, ni nyā'maar a le yin scc wu, ka a yi tiertofu pāa ḥme yaar ni a Nāaŋmın Sıe kpēc.

XIV N yeeer, maa māe scc naa ıka yi seeen naa vila maalfu, na yi tara yē na yi bōc taa wiifu.
XV N səb a da seer amine 'yōc ku yi, ka a kaara fika n le bōc tiер yi go, a Nāaŋmın wāefu won ku ma **XVI** ka n ı a Yesu Kırısitō tōtōnō naa tōnō a bala na ba ı a Juu nibe po jūu, naa sōnō muclō a Nāaŋmın 'yer nōc. Le le a bala na ba ı a Juu nibe ε, puorfu na tara par ka a Nāaŋmın scc de na wo oon ba ni a wo Sıe.

XVII In be a Yesu Kırısitō 'yōc jūu, a tōmō in tōnō kuro a Nāaŋmın yin yuor. **XVIII** N kō wa 'la 'yer 'yer jaa ε, ka a ala a Kırısitō na maal baar ba le ε, tu a n 'yōc ka a bala na ba ı a Juu nibe ε, lere wa wōnō a Nāaŋmın toor, tu a le in 'yer ni a le in tō, **XIX** wo den kpēc tōn ne'maa tōmō ni tōfersı tun a Nāaŋmın Sıe kpēc po. Le le, n yin a Jerusalem chen lēee tı gōr a İlirikum tēe naa man a Kırısitō 'yer nōc nyāna jaa ne ne ne.
XX Maa nubijie yele le ıka n mucl 'yer a 'yer nōc jie 'lō jaa ban ba wō a Kırısitō yele ε, naa ta

ure wa me dōčl nūre kōč dachin par kparaa ju ε. [XXI](#) Nūtāa le an dōč seb a Nāaŋmīn gān pō ika, “A bala ban ba dōč 'yer a wō 'yer ku ε, na nyε naa, ka a bala mī na ba dōč wō naa ε, na bōčn a par.” ([Isaiya 52:15](#)) [XXII](#) A yele nyāna le var ma a sōr ka n ba tučrō waara a yī sē ε.

[XXIII](#) Tīche pōpāanyā 'lō, n ba le tara jipaalaa ka a paalsı anyā pō na le tō go ε, n mīn dōč bučrō a yī nyefu a yuon yōo na po jūu. [XXIV](#) N guor naa ika n chen Sipēen, maa wa tala īn ara na piir yī kaa, naa jē a yī sē bālāa a yī sōv ma ka n chen. [XXV](#) Pōpāanyā 'lō, Jerusalem le n chiine nī a sōvfu ika n tī ku a Nāaŋmīn puorbo a be. [XXVI](#) Bojūu a Masedonıya dēme nī a Akaya dēme man taa ika ba chīer chīerfu sōvun a Nāaŋmīn puorbo bamīne na be a Jerusalem na ba tara bon jaa ε. [XXVII](#) Ba nyen a le ka a ī sān ku ba a ba de a le dōčl a ba māe. Ala ī a bala na ba ī a Juu nūbe ε, pōn naa a Juu nūbe a Nāaŋmīn sōvfosi, ala le so ka a mī sēe ika ba mī lōčn a Juu nūbe pōn a ba bōtarst. [XXVIII](#) Maa wa tō a nūtō, naa de a chīerfu anyā ku ba baar, ala le īn chen a Sipēen naa tī 'lōč piir yī kaa. [XXIX](#) N bōčn naa ika maa wa waara, īn waan naa a Kırıſito sōvfu na berma.

[XXX](#) N sučrō yī naa n yeer, nī a sī Soro Yesu Kırıſito nī a Nāaŋmīn Sīe nōfū ika, yī pōč ma a n mōfū nyā pō, sučrō Nāaŋmīn kūrō ma. [XXXI](#) Yī sučr Nāaŋmīn, a wō faa ma yin a bala na ba sōč be a Judiya, ka a le mī īn chiine a Jerusalem ka a Nāaŋmīn puorbo mī tī sōč de, [XXXII](#) ka ala ika Nāaŋmīn bōfū le, ka n wa a yī sē nī pōpēl a sī

'mataa 'yōč taa ākpāen. [XXXIII](#) Nāaŋmīn na ı a nyā'maar suč, wō be a yı jaa sē. A ı a le.

XVI

[I](#) N pōrō naa a sı yecōc Fiibi yovıla kōrō yı, a pōc nyā ın tōtōnō be a Kenkırya tēdēme pupuorbiir pō. [II](#) N sučo yı naa ıka 'lō wa tı, yı de wō nı a sı Soro yuor, na yı maal wō a le na seen a Nāaŋmīn puoro, na yı mı ku wō sōufı jaa wōn na bučo yı a yı sē. Bojūu wō mı dōč sōu nıycı nı a maa māe.

[III](#) Yı puor a Pırısıla nı Akuila kʊ ma. Ba ı naa a n tōtōtaaba a Yesu Kırıṣito tōmō pō. [IV](#) Ba tōn kūu tōmō kʊ ma. A ba ı maa tēe gba le ε, tiche a pupuorbo bala ba jaa na ba ı a Juu nıbe ε, āgān mı 'maan ba naa.

[V](#) Puor a pupuorbiir bala na ma lōč puor a ba yır. Puor a n badaba Epaintosi, 'lō le de nie turo a Kırıṣito be a Asıya paal pō.

[VI](#) Yı puor a Męer mı na ir nyāa 'yōč tōnō kōrō yı, [VII](#) na yı mı puor a Andırunkası nı a Junıyası. Ba ı n bōr nıbe ka maa nı bala jaa mı dōč 'mataa be a pōčfı die pō. A nıtōnsı bōč ban jaa cheče, bala mı le de nie turo a Kırıṣito tiche ka a maa wa bıer.

[VIII](#) Yı puor Ampulatusı kʊ ma, n nō wō naa a Kırıṣito tufo jūu, [IX](#) na yı mı puor Urbanusı na pōč sı tōnō a Kırıṣito tōmō pō nı a n badaba Sıtachısı.

[X](#) Yı puor Apelesi nıre jaa na scı ıka wō turo naa a Kırıṣito sōr jaa ne ne ne, na yı mı puor Aristobulus nı a wō yır dēme ba jaa.

XI Yı puor a Hərədiyɔn na ı a n bɔr nıre, na yı mı puor a Narsısusı nı a wɔ yir dëme ba jaa na turo a sı Soro.

XII Yı puor a Tırafaina nı Tırafosa, a pɔbɔ ba nyāna mőon nıbir nı a sı Soro tőmő, na yı puor a Persis mı na ı a pɔc ɔsɔc na mőc nıbir nı a sı Soro tőmő.

XIII Yı puor a Worofos ban ir a sı Soro pɔ nı a wɔ ma, a wɔ ma mı in a n ma.

XIV Yı puor Asınkirtusı, nı Filegon, nı Həmisi nı Patrobas nı Herması nı a yeer bala jaa na be a ba s̄e.

XV Yı puor Filologusı nı Juliya nı Nereyus nı a wɔ yepɔc nı Olinpası nı a Nāaŋmın puorbo ba jaa na be a ba s̄e.

XVI Yı puor puor taa nı pɔpel. A pupuorbiir ba jaa puor yı naa nı a Kırısito yuor.

XVII N kpākpāana yı naa yeer ıka yı guro yı māe sō nı a bala na ma waara nı a ootaa, na ba ma v̄e ka yı bāra loro a wiilfɔ nyā yın jān pɔ. Yı tɔɔ 'laa tı bar ba. **XVIII** Bojūu a nıbe ba nyāna a ba ı a sı Soro Kırısito tőmő le ba tőnő ε, tıche a bala māe vɔlaa bomo le ba tőnő bɔɔrɔ. Ba ma 'yerε na jaa he le le na ba de nenő bel a nıbe bala tıer na ba chen niem ε. **XIX** Nıre jaa wɔn a le yın turo a Nāaŋmın 'yer ne ne ne, ka nőc kpe sı a yı yele jūu. Tıche n bɔɔrɔ naa ıka yı maala vıla nı ȳe, na yı ta bɔc yelbier maalfu ε.

XX A Nāaŋmın nyā na ı a nyā'maar suɔ, a kɔ le kor ε, tıche ka a wɔ ɔmāe a Satan a yı gbeε p̄ləm. A wāefɔ na yi a sı Soro Yesu s̄e a be a yı s̄e.

XXI Timoti na i a n tõtõtõ suo puor yi naa, ka a Lusiyusı ni Jason ni Sosipater na i a n bõr nibe mi puoro yi naa.

XXII Maa mi na i Tertiycsi na seere a Poöl gän nyä mi puoro yi naa ni a si Soro yuor.

XXIII Gayus yir maa ni pupuorbiir na kpiere a wo kaara si mi puoro yi naa. Erastus na i a tẽe libikaara níkpëe ni a si yebë Kuwartusı mi puoro yi naa. ¹

XXV Põpãanyä, tür wu ta a Nääñmin nyä na suo yi a yi tõo ara tu a n 'yer nõõ nyä in muol na i a Yesu Kırısitö, naa chaar a yelsçølaa nyäna na sçol a kõr jaa na po. **XXVI** Tiche põpãanyä, a yelsçølaa chaar naa tu a le a Nääñmin 'ye'yerbe a le a Nääñmin vor nyä na 'yer ba, ka a paalsı ba jaa na sç de, na ba turo wu. **XXVII** A Nääñmin nyä tee le i a yë suo, wu nyere tür bïbir ni bïbir jaa tu a Yesu Kırısitö 'yõõ. A i a le.

¹ **XVI:XXIII** 16:23 A põfõ ljær ni anaar ba dõõ puõ a gän po ban seb ika, 24 A si Soro Yesu Kırısitö wæfõ a be a yi jaa së. A i a le.

**A Nāaŋmūn Nətur Oaalaā Gān, Burfuɔr
Birifor, Southern: A Nāaŋmūn Nətur Oaalaā Gān,
Burfuɔr New Testament**

copyright © 2006 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Birifor, Southern

Contributor: Aramaic Bible Translation, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

97b1f1fe-19fd-52d9-9481-ad2a6ade2772